

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ EDWARDS

«Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ» (Α ΚΟΡ. 16,15).

ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠ. ΠΑΥΛΟ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ
ΣΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ

«Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ» (Α ΚΟΡ. 16,15).
ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠ. ΠΑΥΛΟ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ
ΣΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ

Το βιβλίο «Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ» (Α ΚΟΡ. 16,15). ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠ. ΠΑΥΛΟ ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΣΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ του π. Γρηγορίου Edwards αποτελεί τη διδακτορική του διατριβή, υπό την επίβλεψη του ομοτίμου καθηγητού κ. Πέτρου Βασιλειάδη, την οποία υπέβαλε στο Τμήμα Θεολογίας του ΑΠΘ το 2012..

Copyright © 2020 CEMES Publications.

All rights reserved. Except for brief quotations in notices or reviews.

No part of this book may be reproduced in any manner without prior written permission from the publisher.

Επικοινωνία: cemes2014@gmail.com

Cover and Book design and typesetting by CEMES Publications

ISBN

CEMES: cemes.weebly.com

ΚΕΝΤΡΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ, ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
«ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ»

17

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ EDWARDS

**«Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ» (Α ΚΟΡ. 16,15).
ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠ. ΠΑΥΛΟ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ
ΣΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ CEMES
Θεσσαλονίκη 2020

CENTER OF ECUMENICAL, MISSIOLOGICAL AND ENVIRONMENTAL STUDIES
“METROPOLITAN PANTELEIMON PAPAGEORGIU”

17

GREGORY EDWARDS

**“Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ” (1 COR. 16:15).
SERVICE AND WITNESS ACCORDING TO ST. PAUL
AND CONTEMPORARY ORTHODOX CHRISTIAN WITNESS
IN NORTH AMERICA**

CEMES PUBLICATIONS
Thessaloniki 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντμήσεις.....	8
Εισαγωγή.....	10
0.1 Το πρόβλημα και η μέχρι σήμερα επιστημονική έρευνα	10
0.2 Περίγραμμα της παρούσας εργασίας	14
0.3 Μεθοδολογία	18
0.4 Σκοπός της διατριβής	24
Μέρος Α'	
Κεφάλαιο 1: Ιστορική επισκόπηση της ιεραποστολής.....	27
1.1 Το κατά Ματθαίον ευαγγέλιο.....	29
1.2 Το ευαγγέλιο του Λουκά	30
1.3 Παύλος	31
1.4 100-600 μ. Χ.....	32
1.5 600-1500 μ. Χ.....	34
1.6 1500-1800 μ.Χ.....	36
1.7 Σύγχρονη εποχή.....	38
1.8 Η οικουμενική και μετανεωτερική περίοδος.....	41
Κεφάλαιο 2: Τα βιβλικά – θεολογικά θεμέλια της ιεραποστολής	46
2.1 Η τριαδολογική διάσταση της ιεραποστολής	46
2.2 Η πνευματολογική διάσταση της ιεραποστολής	51
2.3 Η χριστολογική διάσταση της ιεραποστολής	57
2.4 Η εσχατολογική διάσταση της ιεραποστολής	62
2.5 Η ευχαριστιακή διάσταση της ιεραποστολής.....	69
2.5.1 <i>Ευχαριστιακή αποκλειστικότητα και περιληπτικότητα .....</i>	<i>72</i>
2.5.2 <i>Η λειτουργία μετά την λειτουργία .....</i>	<i>76</i>
2.5.3 <i>Λειτουργική αναγέννηση.....</i>	<i>79</i>
2.6 Η εκκλησιολογική διάσταση της ιεραποστολής.....	83
2.6.1 <i>Νεωτερικότητα και ατομικισμός .....</i>	<i>85</i>
2.6.2 <i>Θέωση .....</i>	<i>90</i>
2.6.3 <i>Η καθαρτό εκκλησιολογία .....</i>	<i>92</i>
2.6.4 <i>Η Εκκλησιολογία στην οικουμενική εποχή .....</i>	<i>96</i>

2.6.4.1 Επίσημη υποστήριξη για την ορθόδοξη συμμετοχή στην οικουμενική κίνηση.....	99
2.6.5 <i>Ιεραποστολή</i>	102
2.6.6 <i>Προς μια μεταμόρφωση του κόσμου</i>	106
2.6.7 <i>Η περιεκτικότητα</i>	109
2.6.8 <i>Ορισμός της μαρτυρίας</i>	111
Κεφάλαιο 3: Προς μια παύλεια θεολογία της διακονίας	114
3.1 Η επιρροή του Afanasien και η ευχαριστιακή εκκλησιολογία.....	115
3.1.1 <i>Amt und Geist (αζίωμα και πνεύμα)</i>	115
3.1.2 <i>Ποικιλία χαρισμάτων εν Αγίω Πνεύματι</i>	116
3.1.3 <i>Η ρωμαϊκή, δικανική και σχολαστική επιρροή</i>	118
3.1.4 <i>Προεδρία</i>	120
3.1.5 <i>Προς μια αγαπητική πατριαρχία</i>	122
3.2 Η συμβολή του Μητροπολίτη Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα στην παύλεια θεολογία της διακονίας.....	123
3.2.1 <i>Ιεραρχία</i>	128
3.2.2 <i>Η οικουμενική συνάφεια</i>	130
3.3 Οι διασκέψεις πριν το ΒΕΜ (Βάπτισμα, Ευχαριστία και Ιερωσύνη)	136
3.4 Το ΒΕΜ και οι ορθόδοξες αποκρίσεις	137
3.4.1 <i>Η διακονία της μαρτυρίας</i>	139
3.5 Το υπό εξέταση ζήτημα σήμερα.....	140
3.5.1 <i>Ιεραρχία</i>	142
3.5.2 <i>Το ζήτημα των Λαϊκών</i>	144
3.5.3 <i>Η ιεραρχία ως υπηρεσία</i>	146
3.5.4 <i>Διακονία ως υπηρεσία και μαρτυρία</i>	147
3.5.5 <i>Η μετατόπιση από την φιλανθρωπική διακονία στην κοινωνική διακονία</i>	150
3.5.6 <i>Η παύλεια συλλογή</i>	151
3.5.7 <i>Καταλλαγή</i>	152
3.6 Συμπέρασμα	153
Κεφάλαιο 4: Inculturation (εμπολιτισμός).....	160
4.1 Εισαγωγή	160
4.2 Ενότητα και ποικιλία	170
4.3 Βρίσκοντας την αρμονία στο διάλογο.....	171
4.3.1 <i>Τα κριτήρια διασφάλισης αρμονίας στο διάλογο</i>	173

4.4 Ο τρόπος του διαλόγου.....	174
4.5 Ο οικουμενικός διάλογος	178
4.6 Συναφειακή θεολογία	179
4.7 Συμπέρασμα.....	184
Συμπεράσματα του πρώτου μέρους.....	190

Μέρος Β'^[1]_[ΣΕΠ]

Εισαγωγή στο Μέρος Β'.....	197
-----------------------------------	------------

Κεφάλαιο 1: Ο Αρχιμανδρίτης Εφραίμ (Μωραΐτης) της Ι. Μονής Φιλοθέου (και Αμερικής)	202
---	------------

1.1 Εισαγωγή και ιστορική επισκόπηση	202
1.2 Η διακονία της ελληνικής διασποράς.....	218
1.3 Φιλοξενία.....	220
1.4 Η «ακούσια» μαρτυρία και η μαρτυρία ως τρόπος ζωής	225
1.4.1 Προσωπική πνευματική πρόοδος	228
1.4.2 Διαθεσιμότητα	228
1.4.3 Η μαρτυρία στο εσωτερικό της Ορθοδοξίας	230
1.4.4 Ο ρόλος του λόγου.....	232
1.5 Διακονία	233
1.5.1 Άλλες μορφές διακονίας	234
1.5.2 Η εξομολόγηση.....	236
1.6 Εμπολιτισμός	238
1.7 Κριτική αποτίμηση	242
1.8 Συμπέρασμα.....	246

Κεφάλαιο 2: Ο π. Σεραφείμ Ρόουζ και η ιεραποστολική αδελφότητα του Αγίου Γερμανού της Αλάσκας.....	255
---	------------

2.1 π. Σεραφείμ Ρόουζ.....	255
2.1.1 Το μοναστήρι.....	260
2.1.2 Ο οργανισμός	264
2.1.3 Διακονία	269
2.1.4 Μαρτυρία	272
2.1.5 Τα έντυπα μέσα.....	276
2.1.5.1 Εμπολιτισμός.....	287
2.2 Η κληρονομιά του π. Σεραφείμ: η Αδελφότητα του Αγίου Γερμανού της Αλάσκας μετά το 1982.....	290

2.2.1	<i>Η μετάβαση στην κανονική εκκλησία</i>	301
2.2.2	<i>Διακονία</i>	306
2.3	<i>«Ο Ορθόδοξος Λόγος»</i>	307
2.4	<i>Συμπέρασμα</i>	329
	Κεφάλαιο 3: Νέα Σκήτη, «Ο μοναχισμός με αμερικάνικο πρόσωπο»	342
3.1	<i>Εισαγωγή</i>	342
3.2	<i>Ανανέωση της λειτουργίας</i>	346
3.3	<i>Μερικές μοναστικές αρχές</i>	350
3.4	<i>Διακονία και μαρτυρία</i>	355
3.5	<i>Συμπέρασμα</i>	375
	Γενικά συμπεράσματα	385
	Βιβλιογραφία	394

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ιστορικό της έρευνας γύρω από την παύλεια αντίληψη της διακονίας έχει επικεντρωθεί στα ζητήματα της ιεραρχίας και την εξειδικευμένη, ιερατική διακονία, που κατά παράδοση καθιερώθηκε θεολογικά από την παγκόσμια εκκλησιολογία του δυτικού χριστιανισμού καθώς και τον χριστομονισμό, ο οποίος έδινε προτεραιότητα στην ιεροσύνη έναντι και της ίδιας ακόμη της Ευχαριστίας. Πρόσφατα, ερευνητές όπως ο James T. Burtchaell,¹ ασχολήθηκαν εκτενώς με τη μακρά συζήτηση περί χριστιανικής διακονίας, η οποία διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό από τον Διαφωτισμό και τη Μεταρρύθμιση, καθώς και τις προκύπτουσες διαμάχες μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντών. Για 500 περίπου χρόνια, συνεπώς, μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, η «διακονία» έχει κατ' αποκλειστικότητα σχεδόν οριστεί με όρους ισχύος και εξουσίας. Δυστυχώς, όπως έχει επισημανθεί από σχολιαστές σαν τον π. Thomas Hopko, η προοπτική αυτή εισήλθε τελικά και στην Ορθόδοξη θεολογία. Κατά τον Hopko, η Ορθοδοξία δεν είναι σε θέση να ισχυριστεί ότι διαθέτει μια ρητά εκπεφρασμένη θεολογία της διακονίας, δεδομένου ότι οι σχετικές αντιλήψεις της διαμορφώθηκαν σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και της Τουρκοκρατίας, που οδήγησαν σε τόσο εκτεταμένη θεολογική ένδεια ώστε να υιοθετηθούν ανεπίγνωστα στην πορεία οι δυτικές προκείμενες αναφορικά με το θέμα αυτό. Έτσι, ακόμη και οι Ορθόδοξοι κάνουν λόγο για διακονία με όρους νομιμότητας, ισχύος, εκκλησιαστικής αρχής, πρωτείου, φορέων της θείας χάριτος κ.α. παρομοίων, τα οποία ο π. Hopko χαρακτηρίζει ευθέως ως «ουσιωδώς ξένα προς την παραδοσιακή Ορθοδοξία». «Πώς θα μπορούσαμε να είμαστε αντι-παπικοί», διερωτάται προκλητικά ο π. Hopko, «ενόσω στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι επίσκοποί μας ενεργούν δεσποτικά σαν αυτοκράτορες που δεν είναι υπόλογοι παρά μόνο στον Θεό, επικαλούμενοι μάλιστα και μια θεολογική κατοχύρωση της συμπεριφοράς τους αυτής»;²

---

¹ Για την πληρέστερη προς ώρας ανάλυση που έχουμε στη διάθεσή μας, βλ. James T. Burtchaell, *From Synagogue to Church: Public Services and Offices in the Earliest Christian Communities*. New York: Cambridge University Press, 1992, σελ. 1-179.

² Thomas Hopko, «Tasks Facing the Orthodox in the 'Reception' Process of BEM», στο Gennadios Limouris και Nomikos Michael Vapouris (επιμ.), *Orthodox Perspectives on Baptism*

Τα ίδια περίπου θα μπορούσαν να ειπωθούν και για τη θεολογία της ιεραποστολής (ή μάλλον της μαρτυρίας, καλύτερα) στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Αναμφίβολα, καθ' όλη τη μακρά ιστορία της, η Ορθοδοξία υπήρξε ανέκαθεν «ιεραποστολική» Εκκλησία, ακόμη κι αν οι δραστηριότητές της ανακόπηκαν σε μεγάλο βαθμό κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ωστόσο, ποτέ δεν υπήρξε μια αυτοτελής Ορθόδοξη θεολογία της ιεραποστολής, πιθανώς διότι, κατά την περίφημη φράση του π. Φλωρόφσκυ αναφορικά με την εκκλησιολογία, «δεν υπάρχει ανάγκη ορισμού του αυτονόητου».³ Ακόμη κι έτσι όμως, η παγκόσμια ιεραποστολική τάση που κατίσχυσε στο δυτικό χριστιανισμό τον 19^ο αιώνα και κορυφώθηκε με το ιεραποστολικό συνέδριο του Εδιμβούργου το 1910 και το σύνθημα «ευαγγελισμός του κόσμου σ' αυτή κιάλας τη γενιά»,⁴ από κοινού με τη συνακόλουθη χαραυγή του οικουμενισμού, δημιούργησαν νέες ευκαιρίες για τους Ορθόδοξους: για πρώτη φορά, τους ζητήθηκε από τους Δυτικούς να εξηγήσουν την περί ιεραποστολής θεολογία τους και, γεγονός ακόμη σημαντικότερο, βρέθηκαν οι ίδιοι αντιμέτωποι με περιστατικά όπου δυτικοί μισιονάριοι ευαγγελίζονταν Ορθόδοξους πληθυσμούς. Κατέστη λοιπόν αναγκαίο για τους Ορθόδοξους να ανταποκριθούν δεόντως στις απαιτήσεις της νέας αυτής συγκυρίας, πράγμα το οποίο και έπραξε κατά τις δεκαετίες του '60 και του '70 ο νυν Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος (Γιαννουλάτος). Ο Αναστάσιος παραδέχθηκε με ειλικρίνεια ότι οι Ορθόδοξοι δεν διέθεταν μια θεολογία της ιεραποστολής και ότι απείχαν ως επί το πλείστον από τις σχετικές ζυμώσεις. Επεσήμανε όμως ορθά και τις κατάλληλες αρχές με τις οποίες θα μπορούσαν οι Ορθόδοξοι να δομήσουν μια θεολογικά ενημερωμένη ιεραποστολική προοπτική, βασισμένη στην Τριαδολογία, τη Χριστολογία, την Πνευματολογία, την εσχατολογία και την εκκλησιολογία, καθοδηγούμενοι ταυτόχρονα από ένα καθολικό όραμα περί Εκκλησίας ως σώματος Χριστού, που διέπει τα πάντα.⁵ Τα τελευταία χρόνια, η σχετική συζήτηση εμπλουτίστηκε από τις φωνές άλλων θεολόγων, όπως ο π. Ιον

Eucharist and Ministry. Faith and Order Papers, Number 128. Brookline, MA: Holy Cross Orthodox Press, 1985, σελ. 144.

³ G. Florovsky, «The Church: Her Nature and Task», στο *The Universal Church in God's Design*. New York: Harper & Brothers, 1948, σελ. 43.

⁴ Π. Βασιλειάδη, *Ενότητα και μαρτυρία*. Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο, 2007, σελ. 82-83.

⁵ Αναστασίου (Γιαννουλάτου), «Το παγκόσμιο όραμα της Αναγγελίας του Ευαγγελίου» καί «Σκοπός και Κίνητρο της Ιεραποστολής», *Ιεραποστολή στα ίχνη του Χριστού*, Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 2007, σελ. 286 καί 69. Βλ. επίσης James J. Stamoolis, *Eastern Orthodox Mission Theology Today*. Maryknoll, NY: Orbis Books, 1986, σελ. 49.

Βρια, ο Πέτρος Βασιλειάδης και ο π. Εμμανουήλ Κλάψης, οι οποίοι προσέθεσαν τις δικές τους καίριες σκέψεις γύρω από την κεντρικότητα της Ευχαριστίας σχετικά με την ιεραποστολή.

Εξίσου νεφελώδης είναι και η προσπάθεια αποσαφήνισης του ακριβούς σημείου εκκίνησης της ιεραποστολής στη Βόρειο Αμερική. Αρχικά, συνίστατο από μια ολιγάριθμη ομάδα Ρώσων μοναχών του 18^{ου} αιώνα, που επισκέφτηκαν τη μακρινή και απομονωμένη Αλάσκα, τμήμα τότε της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Μετανάστες από χώρες παραδοσιακά Ορθόδοξες άρχισαν να καταφτάνουν σιγά-σιγά κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}, αν και η κύρια αιτία της μετανάστευσής τους δεν ήταν ο προσηλυτισμός των Βορειοαμερικανών στην Ορθοδοξία, αλλά η φυγή από τις οικονομικές δυσχέρειες και την ανέχεια της γενέτειράς τους.⁶ Θεωρείται βέβαιο ότι οι Ορθόδοξοι δεν είχαν κάποια σαφή «ιεραποστολική στρατηγική» κατά νου, ούτε και είχαν διεξάγει προκαταβολικά κάποια συστηματική έρευνα ή αναφορά ως προς τις κατάλληλες μεθόδους προσέγγισης του λαού της Βορείου Αμερικής, όπως τουλάχιστον συνηθίζουν να κάνουν Αμερικανοί Προτεστάντες, των οποίων μια ενορία ξοδεύει περισσότερα χρήματα στην ιεραποστολή από τον συνολικό προϋπολογισμό του επίσημου παν-Ορθοδόξου Κέντρου Ιεραποστολής (OCMC).⁷ Με δεδομένο, λοιπόν, το έλλειμμα μιας σαφούς θεολογίας της ιεραποστολής και της διακονίας, και μάλιστα χωρίς να υφίσταται καν ενότητα σε επίπεδο εκκλησιαστικής αρχής μεταξύ των Ορθοδόξων της Βόρειας Αμερικής, το ερώτημα που εύλογα τίθεται είναι, ποια στάση θα όφειλαν να κρατήσουν οι Ορθόδοξοι σε μια χώρα στην

---

⁶ Βλ. Εμμ. Χατζηϊωάννου, *Η παρουσία της Ρωσικής Εκκλησίας στις Η.Π.Α. Επισκοπή Αλάσκα, Αρχιεπισκοπή Β. Αμερικής, Metropolia-OCA*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2003· Thomas E. FitzGerald, *The Orthodox Church. Denominations in America series*. Westport, CT: Greenwood Publishing, 1995· Mark Stokoe και Leonid Kishkovsky, *Orthodox Christians in North America 1794-1994*. Oyster Bay Cove, NY: Orthodox Church in America, 1994.

⁷ Συνέντευξη του γράφοντος με τον π. Δαμασκηνό στο Μοναστήρι του Αγίου Γερμανού της Αλάσκας στην Πλατίνα της Καλιφόρνιας, στις 20 Ιουλίου 2011. Ο προϋπολογισμός του Κέντρου OCMC για τη διετία 2009 – 2010 μόλις ξεπερνούσε το ποσό των 2,6 εκατομμυρίων δολαρίων ανά έτος, σύμφωνα με την Ετήσια έκθεσή του για το 2010, η οποία είναι διαθέσιμη στην http://www.ocmc.org/images/PDFs/2010_Annual_Report_web.pdf Αντίθετα μια και μόνη προτεσταντική κοινότητα (ενορία) των ευαγγελικών δαπάνησε τουλάχιστον 10 εκατομμύρια δολάρια (βλ. την διαδικτυακή τοποθεσία: <http://www.chron.com/business/article/Big-budget-supports-Lakewood-s-higher-calling-1920840.php> και επίσης <http://hirr.hartsem.edu/megachurch/Changes%20in%20American%20Megachurches%20Sept%202012%202008.pdf>).

οποία δεν αποτελούν παρά το 0.26% του πληθυσμού,⁸ -- κατάσταση που προφανέστατα απαιτεί «ιεραποστολή», ή ακόμη καλύτερα, μαρτυρία στους γύρω τους. Περισσότερο κι απ' αυτό ακόμη, επείγει να διερευνηθούν τα κριτήρια με τα οποία θα κριθούν τελικά οι προσπάθειες ή και η ενδεχόμενη ακόμη αδράνειά τους.

Για το ζήτημα της Ορθόδοξης παρουσίας στην Βόρεια Αμερική έχουν τα τελευταία χρόνια εκπονηθεί αρκετές επιστημονικές μονογραφίες, τόσο για τα ιστορικά δεδομένα, όσο και για άλλες πτυχές της εκκλησιαστικής ζωής. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις διδακτορικές διατριβές που υποβλήθηκαν στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, αρχής γενομένης από την εργασία του π. Θωμά Φιντζέραλντ (Thomas E. FitzGerald, *Οι σχέσεις μεταξύ της ελληνικής ορθόδοξου αρχιεπισκοπής Βορείου και Νοτίου Αμερικής και της εκτός Ρωσίας Ρωσικής Ορθόδοξου Εκκλησίας στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη χρονική περίοδο 1921-1971*, Διδακτορική Διατριβή, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1985),⁹ την μονογραφία του Εμμ. Χατζηϊωάννου (*Η παρουσία της Ρωσικής Εκκλησίας στις Η.Π.Α. Επισκοπή Αλάσκα, Αρχιεπισκοπή Β. Αμερικής, Metropolia-OCA*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2003), και την πρόσφατη ομιλητική καταγραφή του Daniel Miles, *Ο ιεραποστολικός χαρακτήρας του κηρύγματος στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά τις τελευταίες δεκαετίες* (Διδακτορική Διατριβή, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2011). Ακόμη, θα μπορούσε κανείς να προσθέσει και την διδακτορική διατριβή του ελληνοαμερικανού Ε. Φιλ. Ευτυχιάδη, με θέμα *Η Ηθική της Θεολογίας της Απελευθέρωσης. Κριτική θεώρηση*

---

⁸ Το ποσοστό αυτό θα αποτελέσει έκπληξη για πολλούς, αλλά βασίζεται στα αποτελέσματα μιας επαγγελματικής έρευνας η οποία πραγματοποιήθηκε το 2010 υπό την αιγίδα της SCOPA (η σημερινή Γενική Συνέλευση). Για χρόνια, οι Αρχιεπισκοπές των διαφόρων δικαιοδοσιών ανέφεραν πολύ μεγαλύτερους αριθμούς, αλλά αυτά τα ποσοστά δεν ήταν επιστημονικά και δείχνουν στην πραγματικότητα, ότι υπήρξαν ιδιαίτερα παράδοξα. Σύμφωνα με την πρόσφατη αυτή έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε από έναν ορθόδοξο ερευνητή και αντανάκλα τους αριθμούς που αναφέρθηκαν από τους ίδιους τους εφημερίους, υφίστανται 799,400 (Χαλκηδόνιοι) Ορθόδοξοι σε 12 (ναι 12!) κανονικές δικαιοδοσίες, οι οποίοι πηγαίνουν στην εκκλησία «έστω και περιστασιακά», δηλαδή μια ή δυο φορές το χρόνο. Από τον αριθμό αυτό, μόνο 211,000 (ή το 26%) προσδιορίστηκαν από τον ίδιο τον κλήρο τους ότι «πηγαίνουν στην εκκλησία σε κανονική βάση». Από έναν πληθυσμό στις Η.Π.Α. περίπου 310 εκατομμυρίων, αυτό σημαίνει ότι το 0,0007% του αμερικανικού πληθυσμού (ή ένας προς 1428) είναι οι συνήθεις συμμετέχοντες στη ζωή της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Βέβαια αυτός ο αριθμός δεν περιλαμβάνει άτομα που μπορεί να είναι «εθνικά ορθόδοξοι», αλλά που ποτέ δεν πηγαίνουν στην εκκλησία. Βλ. την Αμερικανική Χριστιανική Ορθόδοξη Απογραφή 2010· διεξήχθη στο πλαίσιο της εθνικής «Μελέτης Θρησκευτικών Κοινοτήτων 2010». Επίσημη αναφορά σχετικά με το Συνέδριο των Κανονικών Ορθόδοξων Επισκόπων της Αμερικής υπάρχει εδώ: <http://www.hartfordinstitute.org/research/2010-USOrthodox-Census.pdf>.

⁹ Βλ. επίσης Thomas E. FitzGerald, *The Orthodox Church. Denominations in America series*. Westport, CT: Greenwood Publishing, 1995.

(Διδακτορική Διατριβή, Α.Π.Θ., Νέα Υόρκη 2003). Μέχρι σήμερα, όμως, κανείς δεν έχει ασχοληθεί κριτικά με τα σύγχρονα «ιεραποστολικά παραδείγματα» κατάθεσης Ορθόδοξης χριστιανικής μαρτυρίας, με άμεση βιβλική αναφορά στην παύλεια περί «διακονίας των αγίων» (Α΄ Κορ 16,15) πρωτοχριστιανική θεολογία. Το κενό αυτό φιλοδοξεί να καλύψει η παρούσα διδακτορική διατριβή, η οποία ως εκ τούτου κινείται στον επιστημονικό τομέα της ιεραποστολικής, ως ελάχιστη συμβολή στην Ορθόδοξη χριστιανική μαρτυρία, με την απαραίτητη όμως – και δυστυχώς λησμονημένη μέχρι και πρόσφατα – βιβλική στοιχείωση.

Η διατριβή μας αποτελεί μια προσπάθεια άρθρωσης ενός αυθεντικού Ορθόδοξου (δηλαδή «εκκλησιαστικού») παραδείγματος θεολογίας της διακονίας, ενώ παράλληλα εξετάζει κάποιες αξιοσημείωτες περιπτώσεις ιεραποστολικών κινήσεων στη Βόρεια Αμερική, προκειμένου να διαπιστώσει αν οι διάσπαρτες αυτές απόπειρες υπήρξαν εντελώς ασύνδετες μεταξύ τους, όπως θα φοβόμασταν, ή αν όντως μοιράζονται επιτέλους κάποιο κοινό έδαφος. Προπάντων όμως, στόχος μας υπήρξε η αποσαφήνιση μιας σειράς ορθών *θεολογικών* κριτηρίων, τέτοιων που να επιτρέπουν την αξιολόγηση των προσπαθειών Ορθόδοξης χριστιανικής ιεραποστολής στη Βόρεια Αμερική. Για πρακτικούς λόγους και περιορισμούς δεν κατέστη δυνατό να εστιάσουμε λεπτομερώς, και όσο θα επιθυμούσαμε, σε άλλα ιστορικά παραδείγματα Ορθόδοξης ιεραποστολής. Προσπαθήσαμε, λοιπόν, να επικεντρωθούμε στα θεολογικά κριτήρια με τα οποία θα μπορέσουμε στη συνέχεια να επιχειρήσουμε μια ανάλυση των προαναφερθέντων τριών ιστορικών παραδειγμάτων Ορθόδοξης ιεραποστολής στη Βόρεια Αμερική.¹⁰

Ο στόχος μας στην όλη αυτή προσπάθεια δεν ήταν το να αποφανθούμε σχετικά με το ποια από τις τρεις αυτές υπό εξέταση περιπτώσεις χρησιμοποίησε τη «σωστή» βιβλική (παύλεια) βάση ή τη «βέλτιστη» μέθοδο, εκείνη δηλ. που θα της επέτρεπε να επιβάλει μακροπρόθεσμα μια κοινή γραμμή πλεύσης σε κάθε μελλοντική απόπειρα ιεραποστολής. Αντ' αυτού, σκοπός μας ήταν να παράσχουμε μια «πυκνή

---

¹⁰ Σημειώνουμε, σε μια προσπάθεια αιτιολόγησης της παράλειψής μας, ότι ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος έχει εξίσου λελογισμένα διαιρέσει τα έργα του σε δυο ξεχωριστούς τόμους, έναν που emπίπτει στο θεολογικό κομμάτι του ζητήματος κι έναν που εξιστορεί τα ιστορικά παραδείγματα ιεραποστολής. Βλ. τους πρόσφατα εκδομένους συλλογικούς τόμους *Ιεραποστολή στά Ίχνη του Χριστού*, Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 2007, και *Έως Εσχάτου της Γης*, Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 2009. Έτσι, η ανάλυσή μας των ιστορικών περιπτώσεων Ορθόδοξης ιεραποστολής παραπέμπεται για την επόμενη ερευνητική μας πρωτοβουλία.

περιγραφή» των τριών ως άνω προσπαθειών, τις οποίες θεωρούμε αντιπροσωπευτικές του συνόλου, όπως και η αξιολόγησή τους, λαμβάνοντας φυσικά υπ' όψη τον βαθμό καθορισμού τους από τις ιδιαίτερες περιστάσεις της κάθε μιας, με βάση πάντα τα θεολογικά μας κριτήρια.

Ευχή μας είναι να συνεισφέρει η παρούσα εργασία στην αυτοσυνειδησία κάθε μελλοντικής απόπειρας διακονίας και μαρτυρίας των Ορθοδόξων χριστιανών της Βόρειας Αμερικής, κατά το μέτρο των «ποικίλων μα ταυτόχρονα κοινών» τους μεθόδων. Ελπίζουμε, ακόμη, οι λεπτομερείς μας περιγραφές και αναλύσεις των υπό εξέταση τριών μοναστικών κοινοτήτων, που αποτελούν και την πρώτη εξ όσων γνωρίζουμε συστηματική έρευνα γύρω από αυτές στην Ελλάδα αλλά και στη Βόρεια Αμερική, να φανούν χρήσιμες στους μελλοντικούς ερευνητές.

«Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ» (Α ΚΟΡ. 16,15).

**ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠ. ΠΑΥΛΟ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ
ΣΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ**

Με δεδομένο το έλλειμμα μιας σαφούς θεολογίας της ιεραποστολής και της διακονίας το ερώτημα που εύλογα τίθεται είναι, ποια στάση θα όφειλαν να κρατήσουν οι Ορθόδοξοι. Η μελέτη αυτή προσεγγίζει κριτικά, με την απαιτούμενη βιβλική θεμελίωση στην παύλεια περί «διακονίας των αγίων» (Α΄ Κορ 16,15) πρωτοχριστιανική θεολογία, τα τρία σύγχρονα «ιεραποστολικά παραδείγματα» κατάθεσης Ορθόδοξης χριστιανικής μαρτυρίας, ήτοι των μοναστικών κοινοτήτων του γέροντα Εφραίμ της Αριζόνας, του π. Σεραφείμ Rose και της Νέας Σκήτης.